

UVOD

**EVROPSKE
ZELENE POLITIKE
U OBLASTI KULTURNOG
NASLEDJA**

KULTURNO NASLEĐE KAO NERASKIDIVA VEZA IZMEĐU EVROPE I SRBIJE

Sneška Kvadvliih-Mihailović
generalna sekretarka
Evropa Nostra

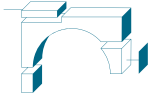

Veoma sam srećna i ponosna što u ime Evropa Nostre, najveće pan-evropske mreže organizacija civilnog društva posvećenju borbi za očuvanje kulturnog i prirodnog nasleđa mogu da pozdravim objavljivanje elektronske publikacije pod naslovom „**Evropske zelene politike u oblasti kulturnog nasleđa**“ koju je pripremila naša sestrinska organizacija i članica naše mreže Evropa Nostra Srbija, uz podršku Ministarstva kulture Republike Srbije.

Ova publikacija objedinjuje veći broj dokumenata prevedenih na srpski jezik, koju je Evropa Nostra zajedno sa svojim dugogodišnjim partnerima, pre svega Institutom Evropske investicione banke i međunarodnom nevladinom organizacijom ICOMOS, a uz podršku Evropske komisije i programa Kreativna Evropa, pripremila i objavila u nekoliko proteklih godina. Takođe, u ovoj publikaciji su uključeni i dokumenti o inicijativama Evropske komisije kao što je Novi evropski Bauhaus, kao i Deklaracija iz Davosa koje je Evropa Nostra podržala kao značajne iskorake u oblasti urbanog i ruralnog planiranja sa odgovarajućom pažnjom posvećenju očuvanju kulturnog i prirodnog nasleđa kao važnog resursa za održivi razvoj.

Svi ovi predlozi inspirisani su vanrednim okolnostima u kojima se Evropa i Svet nalaze kao rezultat klimatskih promena, pandemija i ratova. Osim toga, Evropa Nostra je prepoznala da su nam potrebne naprednije strategije urbanog i ruralnog planiranja na bazi participacije i principa održivog i inkluzivnog razvoja. Naša glavna poruka je: očuvanje životne sredine, zaustavljanje štetnih uticaja klimatskih promena, kvalitetni urbanistički planovi **nisu mogući bez adekvatne zaštite kulturnog nasleđa**, i bez aktivnog uključivanja raznovrsnih delatnika, organizacija, institucija i eksperata koji su okupljeni oko široke zajednice aktera posvećenih kulturnom nasleđu.

Kao posvećena Evropljanka, ponosna sam što predvodim organizaciju koja je u 2023. godini proslavila 60 godina svog delovanja. Počevši od malog broja od 11 članova osnivača, postali smo danas najveća evropska mreža civilnog društva posvećena kulturnom nasleđu. Danas je Evropa Nostra prepoznatljiva, ne samo po tome što je aktivna u očuvanju dvoraca, manastira, monumentalnih spomenika evropskog nasleđa, već kao moderna organizacija civilnog društva koja daje podršku i najmanjim zajednicama, kako u urbanim tako i u ruralnim sredinama; grupama građana koji vrednuju i žele da sačuvaju svoje nasleđe, bilo ono malo ili veliko, pod zvaničnom zaštitom ili ne. Evropa Nostra je takođe postala izuzetno aktivna u mnogobrojnim evropskim i svetskim procesima i debatama koji se odnose na klimatske promene, zelenu tranziciju, održivu i obnovljivu energiju, cirkularnu ekonomiju, kao i pametno, zeleno urbano planiranje i gradnja. Za nas su prošlost, sadašnjost i budućnost u neraskidivoj vezi, a ta se veza upravo najsnažnije uspostavlja kroz oblast kulturnog i prirodnog nasleđa.

Tako je Evropa Nostra na svom poslednjem samitu održanom u Veneciji krajem septembra 2023. godine, pokrenula kampanju i objavila Poziv na akciju, kojom se pozivaju svi donosioci odluka da kulturu i kulturno nasleđe postave u centar međunarodne klimatske politike, planiranja i delovanja. Ovaj poziv je među prvima podržala i Evropa Nostra Srbija, a potpisale su ga stotine organizacija i pojedinaca širom Evrope i sveta. Ovaj poziv na akciju je doveo i do istorijskog ministarskog sastanka posvećenom ulozi kulture i kulturne baštine za uspešniju borbu protiv klimatskih promena koji je održan 8 decembra 2023 u sklopu poslednje Konferencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama - COP 28 - koja je održana u Dubaiju. Taj Globalni poziv na akciju koji je najpre lansiran na našem samitu u Veneciji, je takođe deo publikacije koja je pred vama. Pozivam sve vas da ga potpišete i da ga zajedno sa nama sprovedete u delo.

Kao rođena Beograđanka, želim i ovom prilikom da istaknem, da strastveno verujem u moć građana i organizacija civilnog društva da unaprede društvo, i snažno i uspešno (od)brane javno dobro i javni interes. Zajedno smo uvek jači i bolji! Veoma sam ponosna što smo upravo u Beogradu, u maju 2023. godine organizovali prvi međunarodni Beogradski forum o kulturnom nasleđu (*Belgrade Heritage Forum*) koji je okupio veliki broj učesnika kako iz Evropske unije, tako i iz Srbije i ostalih zemalja bivše Jugoslavije. Bila je to još jedna izuzetna prilika da istaknemo značaj i bogatstvo našeg zajedničkog kulturnog nasleđa i izuzetnih dostignuća velikog broja organizacija i posvećenih pojedinaca.

Dodala bih da ova publikacija svedoči i o sve bližem dugogodišnjem partnerstvu koje je Evropa Nostre izgradila sa institucijama Evropske unije. Naša zajednička posvećenost zaštiti evropskog kulturnog i prirodnog nasleđa ide ruku pod ruku sa našom posvećenošću odbrani osnovnih ljudskih prava i vladavine prava, kao osnovnih evropskih vrednosti. Raduje me što je ova saradnja sve jača i u Srbiji, kroz sve plodotvorniju saradnju između Evropa Nostra Srbije i Delegacije EU u Srbiji.

Evropa Nostra, kao nevladina organizacija koja pokriva ceo evropski kulturni prostor te povezuje i zemlje članice i zemlje kandidate za Evropsku uniju, posvećena je građenju snažnih mostova između građana i njihovih kultura, organizacija, zajednica, gradova i država. Pozivam vas zato da svi zajedno, udruženi oko zajedničkog cilja, snažno promovišemo i povratimo poverenje u Našu Evropu: održivu i inkluzivnu Evropu, Evropu mira, vrednosti, tolerancije i prosperiteta. Naše kulturno i prirodno nasleđe ključni su resursi za postizanje ovog ambicioznog, ali preko potrebnog cilja.

MORAMO RAZGOVARATI O KULTURNOM NASLEĐU

Vesna Marjanović
generalna sekretarka
Evropa Nostra Srbija

Pred vama se nalazi **e-publikacija** pod nazivom „**Evropske zelene politike u oblasti kulturnog nasleđa**“, zbirka različitih dokumenata koji su nastali kao pokušaj da se odgovori na hitna pitanja u vezi sa očuvanjem našeg kulturnog i prirodnog nasleđa u vremenima velikih klimatskih, geostrateških, ekonomskih, socijalnih kriza i kriza demokratskih institucija. Naš način života se ubrzano menja pod pritiskom promena a naši lični kapaciteti, i resursi našeg kulturnog i prirodnog okruženja, nisu dovoljno osnaženi da se odupremo štetnim posledicama i adaptiramo na neminovne promene.

Zbog toga je panevropska organizacija Evropa Nostra, čija smo i mi ponosna članica, dala svoj doprinos, uz podršku drugih međunarodnih partnera, i kreirala niz predloga za donosiocima odluka i delatnike u sektoru nasleđa za temeljniji pristup zelenoj tranziciji uz uvažavanje njene kulturne dimenzije. Radi se važnim javnim politikama koje ukazuju na očigledno mesto kulturnog nasleđa u aktivnostima koje se preduzimaju u okviru Evropskog zelenog dogovora i drugim evropskim inicijativama koje imaju za cilj očuvanje kulturnog i prirodnog nasleđa u vremenu vanrednih klimatskih promena, novih tehnologija, novih paradigmi urbanog i ruralnog razvoja.

Tim Evropa Nostra Srbije, pripremio je ovu publikaciju u kojima je najveći broj dokumenata po prvi put preveden na srpski jezik.

U publikaciji se nalaze:

- Venecijanski manifest- 2023.
- Zelena knjiga o evropskom kulturnom nasleđu- 2021.
- *Čuvanje prošlosti – oblikovanje budućnosti* publikacija posvećena desetogodišnjici programa 7 Najugroženijih - 2023.
- Davoska deklaracija o visokokvalitetnoj gradnji Baukultur - 2018.
- Principi Evropske inicijative Novi evropski Bauhaus 2020-2023.

Želimo da promoviramo ove važne principe i vrednosti u široj zajednici koje uključuju donosiocima političkih odluka, institucije nasleđa, organizacije civilnog društva i zainteresovane pojedince. Smatramo da je u ovoj publikaciji, posebno važan onaj element koji podrazumeva participaciju građana i lokalnih zajednica kao uslov za nove paradigme urbanog planiranja, razumevanje vrednosti kulturnog nasleđa za društvo i kreiranja dobrih praksi koje uključuju kulturno i prirodno nasleđe.

Zbirka prevedenih dokumenata simbolično počinje Pozivom na akciju odnosno Venecijanskim manifestom, koji je usvojen tokom održavanja jubilarnog Samita Evropa Nostre u Veneciji 27-30. septembra 2023. godine. Apelom koji poziva najširu zajednicu da se uključi u hitna pitanja u vezi sa očuvanjem kulturnog nasleđa.

Posebnu zahvalnost dugujemo Sneški Kvadlih-Mihailović i Međunarodnom sekretarijatu Evropa Nostre u Briselu i Hagu. Takođe se zahvaljujemo Brunu Rosinjolu, šefu Programa za klimu i nasleđe, Instituta Evropske investicione banke.

Konačno, projekat prevođenja na srpski jezik, sufinansiralo je Ministarstvo kulture Srbije, čime je takođe pokazan dobar signal da moramo više razgovarati o ključnoj ulozi kulturnog nasleđa u razvojnim politikama za budućnost.

VENECIJANSKI MANIFEST

MI, učesnici i pobornici kulture i kulturnog nasleđa, okupljeni u Veneciji, gradu Svetske kulturne baštine od 27. do 30. septembra 2023. godine, povodom Samita evropske kulturne baštine;

Slaveći, neprocenjivu ulogu kulture i kulturnog nasleđa, kako materijalnog tako i nematerijalnog, izgrađenog, prirodnog i digitalnog, za budućnost našeg kontinenta i za njene promišljene odnose sa ostatkom sveta, i to povodom 60 godina od osnivanja Evropa Nostre;

Podsećajući na prethodne kampanje Evropa Nostre, uključujući Berlinski poziv na akciju (2018)¹, Parisku deklaraciju (2019)², Manifest Dana Evrope (2020)³ zajedno sa Evropskom alijansom za nasleđe, Praški manifest (2022)⁴ i zajedničke apele sa našim partnerima, uključujući Kulturni dogovor za Evropu (2020, obnovljen 2023)⁵ i Globalni poziv da se nasleđe, umetnost i kreativni sektor stave u središte klimatskih politika (2023)⁶;

Inspirisani mnogim konvencijama i deklaracijama usvojenim u poslednjih 70 godina, kako na evropskom⁷ tako i na međunarodnom nivou⁸, koje su definisale i promovisale višestruki značaj i vrednost kulture i kulturnog nasleđa za oblikovanje mirnijih, održivijih, pravednijih i inkluzivnijih društava;

Duboko zabrinuti zbog tragičnih efekata ponovnog rata u Evropi i njenom bliskom okruženju, posebno na Bliskom istoku, i užasnuti nemerljivim gubicima ljudskih života, kao i namernim napadima na kulturno nasleđe;

Podjednako zaokupljeni porastom pretnji kojima su izložene osnovne evropske vrednosti, posebno principi mira i solidarnosti, demokratije i ljudskih prava, vladavine prava, slobode govora i umetničkog izražavanja;

1 <https://www.europanostra.org/wp-content/uploads/2018/09/Berlin-Call-Action-Eng.pdf>

2 https://at.ambafrance.org/IMG/pdf/190503_declaration_on_european_heritage_clean_cle424a38.pdf?12766/d89b0ec6ce7f9e19f88c751d3f0b6b708f659ab8

3 https://www.europanostra.org/wp-content/uploads/2020/09/20200915-EHA-MANIFESTO-layout_high-res.pdf

4 <https://www.europanostra.org/wp-content/uploads/2022/10/Prague-Manifesto-2022-final.pdf>

5 <https://culturaldeal.eu>

6 <https://www.climateheritage.org/jwd>

7 Uključujući i Deklaraciju iz Kaseresa Ministara kulture EU (Kaseres 2023); Konvenciju o vrednosti kulturno nasledja za društvo (Faro 2005); Evropsku konvenciju o kulturi (Pariz, 1954)

8 Uključujući Konvenciju o očuvanju kulturnog i prirodnog nasleđa (Pariz 1972) i Konvenciju o očuvanju nematerijalnog nasleđa (Pariz, 2003);

Uvereni da kultura i kulturno nasleđe predstavljaju najjaču vezu između Evrope i njenih građana, kao i da je taj osećaj zajedništva još presudniji u današnje vreme straha i neizvesnosti;

Ubeđeni da kultura i nasleđe imaju potencijal da grade mostove i podstiču dijalog među ljudima bez obzira na njihovu nacionalnost, pol, etničko poreklo, veru ili uverenje, posebne potrebe, starost, seksualnu orijentaciju, rodni identitet ili rodno izražavanje, ekonomski status i drugu pripadnost i raznolikost;

Posvećeni borbi protiv sve negativnijih efekata klimatskih promena, kroz zajedničke napore koji povezuju održivost, inovativnost i inkluzivnost u mnogim relevantnim oblastima u rasponu od kulturnog turizma do odgovorne poljoprivrede, i mobilizacije snaga kulture i nasleđa da predlože nove ideje, daju novu energiju i perspektive za evropski kontinent;

Svečano pokrećemo Manifest sa nastojanjem da otvorimo široku diskusiju o konceptu “Evropskog kulturnog građanstva”, sa akcentom na njegov politički, a ne pravni smisao.

Od početka postojećeg procesa evropskih integracija nije dat dovoljan naglasak činjenici da bi različite evropske zemlje, gradovi i zajednice mogli da se okupe oko zajedničke kulture i kulturnog nasleđa. Predlažući da se prigrli i dalje razvije koncept evropskog kulturnog građanstva, želimo da istaknemo umetničku, duhovnu i filozofsku dimenziju zajedničkog nasleđa Evrope, kao i osnovne vrednosti ljudskih prava, i duha slobode i mira koji su ukorenjeni u tom nasleđu.

Iskustvo iz proteklih 70 godina jasno je pokazalo da Evropski projekat ne može da evoluirá bez podrške svojih naroda, a još manje protiv njihove volje. Vremenom je taj nedostatak prepoznavanja suštinske humanističke i kulturne dimenzije ovog procesa postao njegov glavni nedostatak. Zato je krajnje vreme da kulturu i nasleđe stavimo tamo gde joj je mesto: u samo središte Evropskog projekta. Inovativni, kohezivni i pozitivni koncept evropskog kulturnog građanstva otvoren je za sve koji žive u Evropi i koji su uvereni u ključnu ulogu kulture u prevazilaženju bilo kakvih fizičkih ili mentalnih podela. To je preduslov za izgradnju demokratske i mirnije budućnosti zasnovane na pravednim, inkluzivnim i održivim društvima koja žive u većoj harmoniji sa našim prirodnim okruženjem i resursima.

Svaka zajednica, grad i region u Evropi nose tragove svoje bogate umetničke i intelektualne prošlosti. Svojim zadivljujućim nasleđem koje se ogleda u svakom njenom uglu, Venecija pokazuje veoma vidljive simbole tog ogromnog kulturnog bogatstva i plodotvornog odnosa među kulturama. Kroz milenijume, Evropa je zaista iznedrila generacije graditelja, umetnika, muzičara, filozofa i naučnika, koji su putovali, povezivali se i radili zajedno preko i iznad mnogih materijalnih i nematerijalnih barijera. Postepeno, oni su oblikovali i razmenjivali sistem vrednosti koji je bio, i još uvek jeste referentna tačka za mnoge narode širom sveta.

Na osnovu ove bogate i raznovrsne kulturne zaostavštine, predloženi koncept evropskog kulturnog građanstva doprineće jačanju našeg osećaja pripadnosti i zajedništva kroz međusobno razumevanje, svest i osećaj ponosa prema onome što je pravo srce i duša Evrope ujedinjene u svojoj različitosti: njenoj kulturi i kulturnom nasleđu. Ovaj koncept nema za cilj da zameni ili ugrozi nacionalne, regionalne ili lokalne izraze naših identiteta. Naprotiv, on je usmeren na njihovo obogaćivanje i jačanje, prepoznavanjem i prihvatanjem temeljne evropske dimenzije sa kojom su komplementarni, dokazujući jasno i glasno višeslojnost identiteta koji uživaju svi građani Evrope. Istovremeno, moramo iskoristiti naše zajedničko nasleđe i vrednosti da izgradimo kreativna i uzajamno korisna partnerstva sa drugim kulturama, zajednicama, gradovima, zemljama i kontinentima širom sveta.

Copyrights © 2023 Europa Nostra

Sva prava zadržana. Ove informacije se mogu slobodno koristiti i kopirati u nekomercijalne svrhe, pod uslovom da se navede izvor. Kao deo misije organizacije Europa Nostra za očuvanje našeg izgrađenog i prirodnog nasleđa, Venecijanski manifest je proizveden isključivo u digitalnom formatu.

Vizuali © Krzysztof Radoszek, Radoszek Art

Prevod na srpski, lektura i korektura:
Sekretarijat Evropa Nostra Srbija

Vesna Marjanović
Ivana Marković, „Pisanje iz srca“
Kreativni konsultant
Sonja Lundin

Prelom i dizajn srpskog izdanja
Geckon art Beograd

OBAVEŠTENJE :

Ova verzija je prevod originalne verzije (na engleskom). U slučaju bilo kakvog neslaganja, originalna verzija na engleskom ima prevagu. Zahvaljujemo se našim prevodiocima i volonterima na njihovom radu, preduzetom sa jednim ciljem da ovaj dokument učini dostupnim što široj publici.

Ove informacije se mogu slobodno koristiti i kopirati u nekomercijalne svrhe, pod uslovom da se navede izvor. Kao deo misije organizacije Evropa Nostra za očuvanje našeg kulturnog i prirodnog nasleđa, prevod tekstova u okviru projekta „Evropske zelene politike u oblasti kulturnog nasleđa“ sačinjen je isključivo u digitalnom formatu.

Prevod dokumenta deo je projekta „Evropske zelene politike u oblasti kulturnog nasleđa“ koji se sufinansira iz budžeta Republike Srbije – Ministarstva kulture

Република Србија
Министарство културе

Beograd 2024.

